

Енергосистема та альтернативна енергетика в Україні

Вступ

1. Поточний стан і виклики енергосистеми, кошти й інвестування

• Поточний стан • Прайс-кепи • Борги на ринку • Імпорт й експорт

2. Поточний стан і розвиток альтернативної енергетики, перспективи й інвестування

• Розрахунки в зеленій енергетиці • Гарантії походження електроенергії • Реєстр об'єктів відновлюваної енергетики

В

Війна стала серйозним викликом для енергетичної системи України. Повномасштабні атаки на критичну інфраструктуру, порушення логістичних ланцюгів, фінансова нестабільність і дефіцит потужностей – усі ці фактори змусили країну швидко шукати нові підходи до забезпечення енергетичної безпеки. У відповідь на загрози енергетична система в відображає адаптивність, відкритість до ринкових змін і прагнення до гармонізації з європейськими енергетичними стандартами.

У таких умовах важливо розуміти поточний стан енергетичного сектору України, фінансових і регуляторних викликів, як і перспектив розвитку галузі відновлюваних джерел. Чітке бачення цих процесів є ключовим для всіх зацікавлених сторін: виробників, трейдерів, інвесторів, органів влади та міжнародних партнерів.

1. Поточний стан та виклики енергосистеми, кошти та інвестування

Поточний стан

Енергосистема України продовжує перебувати в складному становищі. Проте ситуація з дефіцитом електроенергії, який був значним з початку атак на енергетичні об'єкти, у 2025 році є значно кращою. Це пов'язано з низкою факторів, зокрема:

- зміни в підходах до відновлення та розподілу пропускнуєї спроможності;
- збільшення можливостей імпорту;

www.DLF.ua

- відновлення інфраструктури з урахуванням поточних ризиків.

Прайс-кеп

У 2024 році імпорт електроенергії в Україну, навіть попри значний попит, був не дуже великим. Певною мірою це було пов'язано з обмеженням на максимальну ціну електроенергії (прайс-кепи).

При цьому ціна електроенергії в сусідніх країнах у певні періоди є вищою, ніж максимальна ціна на ринку України. Тому в багатьох випадках продати куплену за кордоном електроенергію з прибутком було складно.

Своєю чергою це призводить до виникнення штучного дефіциту електричної енергії в ці години. Виробники не завжди мають економічний стимул покривати попит за заниженими цінами. За таких умов імпорт стає не вигідним.

При цьому регулятор періодично підвищує тариф на передачу та диспетчеризацію. Це додатково збільшує фінансове навантаження на імпортерів та зменшує привабливість імпорту.

Ця проблема активно обговорюється учасниками ринку з регулятором з початку 2023 року. Однак наразі регулятор не погоджується зробити прайс-кепи за зразком ЄС, залишаючи диференційовані прайс-кепи й іноді підвищуючи їх.

У липні 2025 року регулятор в черговий раз підвищив граничні ціни на оптовому ринку електроенергії на певні години, зробивши їх більш наближеними до реалій ринку.

Хоча таке підвищення і не виправляє ситуацію повністю, однак дозволяє зробити імпорт електроенергії привабливішим у пікові години навантаження.

Борги на ринку

Ринок електроенергії в Україні традиційно насичений боргами учасників.

Постачальники та виробники боргують «Укренерго» за балансування. При цьому «Укренерго» боргує постачальникам і виробникам за балансування тощо. Це зумовлено, зокрема, і недостатністю надходжень для погашення всієї заборгованості.

Постачальники, своєю чергою, також накопичують борги через збільшення неоплат з боку споживачів.

www.DLF.ua

Ситуація погіршилася з початком повномасштабного вторгнення. До традиційних проблем із платежами на ринку додалися витрати на ремонт інфраструктури.

Вирішення цих питань також ускладнюється недостатністю нормативного регулювання роботи ринку.

Регулятор разом із учасниками відносин постійно працюють, щоб усунути прогалини в законодавстві для покращення ситуації. Але навіть якщо усунути проблеми нормативного регулювання, залишиться питання накопичених боргів.

Імпорт й експорт

У 2025 році ситуація з дефіцитом електроенергії покращилася, порівняно з попередніми роками. Це дозволило трейдерам розпочати експорт електроенергії в сусідні країни.

Крім того, у результаті співпраці між операторами системи передачі, що входять до Регіону розрахунку пропускної спроможності Східної Європи (EE CCR), та Регіональним координаційним центром TSCnet було збільшено максимальну доступну потужність експорту електроенергії з України та Молдови до країн ЄС.

Також завдяки домовленостям з ENTSO-E Україна має можливість імпортувати до 2,1 ГВт потужностей із країн ЄС.

За перше півріччя 2025 року було експортовано в 2,8 разів більше, ніж за аналогічний період 2024 року.

На збільшення експорту також вплинули сприятливі погодні умови, які привели, серед іншого, до зменшення імпорту електроенергії.

Загалом, законодавчі та технологічні зміни виглядають сприятливими для трейдерів.

Наближення нормативного регулювання до стандартів ЄС також позитивно позначається на зацікавленості європейських трейдерів.

Ра останні періоди Україна здійснила кілька значних кроків у гармонізації законодавства з регулюванням Європейського Союзу, зокрема:

- запровадження роботи платформи інсайдерської інформації (REMIT);
- бронювання потужностей на кордонах із Словаччиною, Угорщиною та Польщею переведено на платформу JAO, добре знайому

www.DLF.ua

європейським трейдерам.

Також іде робота щодо запровадження двосторонніх аукціонів й інтеграції в торгову систему ЄС.

До кінця 2025 року планується прийняти низку законодавчих актів для імплементації положень Енергетичного Співтовариства. Це дозволить провести сполучення ринків та отримати звільнення від застосування механізму вуглецевого коригування (СВАМ), пов'язаного з імпортом електричної енергії до ЄС із третіх країн.

2. Поточний стан і розвиток альтернативної енергетики, перспективи та інвестування

Розрахунки в зеленій енергетиці

У період повномасштабного вторгнення та пошкоджень енергетичної інфраструктури погіршилися розрахунки з виробниками електроенергії з відновлюваних джерел енергії.

Однак після запровадження механізмів, що дозволяють отримувати більше коштів на ці цілі, ситуація почала виправлятися. Крім оплати поточних платежів, Гарантований покупець також починає погашати борги минулих періодів.

Наразі загальний відсоток розрахунків за електроенергію в цьому секторі досягнув 90,1%. Тоді як рік тому цей показник становив 78,33% (включаючи 2021 рік).

Борг «Укренерго» перед Гарантованим покупцем зменшився майже вдвічі.

Отже, розрахунки за альтернативну електроенергію досі залишаються непогашеними, однак динаміка позитивна. Найбільшу частку в поставці електроенергії за зеленим тарифом займає сонячна енергія.

Гарантії походження електроенергії

У лютому 2024 року Кабінето Міністрів України прийняв постанову про запровадження гарантій походження електричної енергії, виробленої з відновлюваних джерел енергії.

Це дозволило Україні створити систему гарантій походження. У подальшому цю систему буде інтегровано до загальноєвропейської платформи AIB-hub для міжнародної торгівлі гарантіями.

www.DLF.ua

Після введення в дію СВВАМ (Carbon Border Adjustment Mechanism), такі гарантії зможуть надати переваги українській електроенергії та продукції, виробленій з використанням зеленої енергії.

Купуючи гарантії походження, компанії можуть офіційно підтвердити, що використовують у своїй діяльності саме «зелену» електроенергію. Це свідчить про екологічну цінність їхньої продукції.

Придбати гарантії походження електроенергії з відновлюваних джерел (ВДЕ) в Україні може будь-яка фізична чи юридична особа на спеціальних електронних майданчиках.

Покупці гарантій походження отримують додаткові конкурентні й репутаційні переваги для своїх товарів чи послуг, до того ж вони сприяють подальшій розбудові потужностей відновлюваних джерел енергії в Україні.

Реєстр об'єктів відновлюваної енергетики

В Україні запрацював цифровий Реєстр об'єктів відновлюваної енергетики на платформі Дія.Engine. Це цифрова база даних про компанії та їхні об'єкти, які виробляють електроенергію з відновлюваних джерел: сонця, вітру, біомаси тощо.

Реєстр об'єктів відновлюваної енергетики містить повну інформацію про ліцензії компаній та їхні електростанції, а також включає активних споживачів – підприємства, які мають власну генерацію та частково або повністю забезпечують себе електрикою з альтернативних джерел. Це – основа для видачі «гарантій походження».

Раніше Реєстр об'єктів відновлюваної енергетики формувався вручну – через низку окремих Excel-табличок та тривалих звірок даних. Процес тривав довше та був менш точним. Тепер працює автоматичне оновлення, перевірка і централізоване формування реєстру, а також інтеграція з іншими реєстрами та системами.

Система охоплює всю територію України та всі компанії, що працюють з об'єктами відновлюваної енергетики. Однак на період дії воєнного стану в Україні доступ до реєстру обмежений з міркувань безпеки.

Після завершення воєнного стану реєстр має стати загальнодоступним.